

Mgr Witosław J. Jasiński

Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania
im. Leona Koźmińskiego w Warszawie
Centrum Studiów Zarządzania

Elity gospodarcze w gminie Gręboszów jako elity wpływu na samorząd terytorialny. Raport z badań terenowych w gminie Gręboszów

WPROWADZENIE

Artykuł ten jest wycinkiem raportu z badań terenowych przeprowadzonych wiosną 2005 roku w gminie Gręboszów. Ilustruje on ważną hipotezę: *istotnym podmiotem, który ma wpływ na funkcjonowanie samorządu terytorialnego są elity gospodarcze w gminie. Elity gospodarcze funkcjonują jako elity wpływu.*

Z przeprowadzonych szerszych badań wynika, że wpływ mieszkańców na działalność samorządu jest niewielki. W sytuacjach codziennych z reguły się nie ujawnia. Przybiera na sile wobec stanu zagrożenia, np. powodzi, lub przyjmuje specyficzny charakter intensywnych, obustronnych kontaktów w okresie kampanii wyborczej. Ważną płaszczyzną kontaktów mieszkańców z reprezentantami samorządu (poza kontaktami elit gospodarczych) są wzajemne interakcje pomiędzy samorządem terytorialnym a organizacjami społecznymi, takimi jak np. Ochotnicza Straż Pożarna. Przyjąłem drugą hipotezę: *W środowiskach wiejskich istnieje silna tradycja ścisłych powiązań i wzajemnych zależności pomiędzy samorządem a organizacjami społecznymi.*

Chcąc potwierdzić słuszność postawionych hipotez, przeprowadziłem 38 badań ankietowych wśród mieszkańców gminy Gręboszów, zajmujących się działalnością gospodarczą. Badania miały na celu odpowiedzieć na pytania: czy i jak elity gospodarcze ingerują w funkcjonowanie samorządu lokalnego, jak wielu spośród respondentów uczestniczy w tym procesie oraz czy występują powiązania i zależności pomiędzy samorządem a organizacjami społecznymi?

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA PROCEDURY BADAWCZEJ

Badana grupa została wyłoniona przy pomocy takich technik jak: obserwacja uczestnicząca, rozmowy swobodne z mieszkańcami, testy kompetencyjne przeprowadzone wśród radnych oraz pogłębione wywiady z kluczowymi decy-

dentami, którymi byli: wójt, sekretarz i skarbnik gminy, przewodniczący rady i wybrani losowo działacze. Prezentowany materiał jest fragmentem szerszego opracowania. Opiera się głównie na bazie przeprowadzonych 38 badań ankietowych wśród osób prowadzących działalność gospodarczą oraz 15 testów kompetencyjnych radnych, członków rady gminy w Gręboszowie.

Tak jak zakładała koncepcja badawcza, ankiety przeznaczone dla mieszkańców wypełniały osoby prowadzące działalność gospodarczą. Przyjęto założenie, że z uwagi na swoją aktywność zawodową, częściej bywają w Urzędzie Gminy, są bardziej wyczułone na problemy, a przez liczne kontakty z pozostałymi mieszkańcami stanowią swego rodzaju łącznik pomiędzy samorządem a społecznością lokalną. Testy wśród radnych i wywiady z pracownikami samorządowymi miały skonfrontować samoocenę działaczy z ich oceną dokonaną przez mieszkańców.

OBSZAR BADAWCZY – INFORMACJE OGÓLNE

Gmina Gręboszów położona jest w Kotlinie Sandomierskiej, na północno-zachodnim krańcu Powiśla Dąbrowskiego, przy ujściu Dunajca do Wisły, w odległości 40 km od Tarnowa i 80 km od Krakowa. Administracyjnie podzielona na 15 sołectw. Powierzchnia gminy wynosi 48,5 km², z czego 78% stanowią użytki rolne. W gminie Gręboszów mieszka 3792 mieszkańców. W grudniu 2004 roku na terenie gminy zarejestrowanych było 112 firm prowadzących działalność gospodarczą. Są to głównie małe podmioty gospodarcze zajmujące się handlem, usługami oraz przetwórstwem i produkcją.

Gmina Gręboszów jest zgazyfikowana i stelefonizowana. W końcowym stadium realizacji jest wodociągowanie gminy. Na terenie gminy Gręboszów znajduje się Gminny Ośrodek Zdrowia. W skład Gminnego Zespołu Oświaty wchodzi trzy szkoły podstawowe i gimnazjum. Działalność kulturalną organizuje i koordynuje Gminne Centrum Kultury i Czytelnictwa w Gręboszowie.

CHARAKTERYSTYKA BADANEJ PRÓBY

Wśród badanych 71% stanowili mężczyźni, a 29% kobiety. Działalność gospodarczą zgodnie z posiadanym wykształceniem wykonuje 45% respondentów, tj. 17 osób. Pozostała część, czyli 21 osób, co stanowi 55% ogółu badanych, prowadzi działalność gospodarczą w dziedzinie niezgodnej z posiadanym wykształceniem.

Osoby wypełniające ankiety to ludzie wykształceni. Jedenaście osób, co stanowi 29% ogółu badanych, miało wykształcenie wyższe, podczas gdy średnia krajowa osób z wyższym wykształceniem wynosi około 12%. Siedemnaścioro (45% ankietowanych) miało wykształcenie średnie, przy czym w przeważającej mierze było to wykształcenie inne niż ogólnokształcące, głównie techniczne, ekonomiczne, pielęgniarские itp. Dziesięć osób (26%) wykazało wykształcenie zasadnicze zawodowe. Wśród badanych nikt nie zakończył edukacji na szkole podstawowej. Wyniki te można zinterpretować na dwa sposoby. *Badani przedsiębiorcy mieszkańcy gminy Gręboszów wywodzą się spośród ludzi wykształconych.* Ta cecha pozwala im podejmować ryzyko związane z działalnością gospodarczą, a także, zapewne, ułatwia pokonywanie różnych trudności związanych z ich aktywnością zawodową. *Sprawność intelektualna, a także posiadana wiedza przyczynia się do rozwoju firmy i jest jednym z warunków jej utrzymania na konkurencyjnym rynku.*

Najmłodszy uczestnik w chwili przeprowadzania badania miał 22 lata, a najstarszym był 63-letni mężczyzna. Średnia wieku osób uczestniczących w badaniu to 40,7 roku. Wartość dominująca $D=38$ lat. Jest to wiek, który występuje najczęściej wśród jednostek badanej zbiorowości. 25% badanych miało co najwyżej $Q_{1,4}=33,2$ roku i taka sama ilość miała co najmniej $Q_{3,4}=47$ lat. Najliczniejszą grupę (22 osoby) stanowili respondenci w przedziale wiekowym od 35 do 50 lat. Tylko pięć osób było w trakcie przeprowadzania badań powyżej 50. roku życia, a jedenaście miało mniej niż 35 lat. Trzypunktowa różnica pomiędzy wartością środkową (medianą) i dominantą (wokół której skupia się największe jednostek badanej zbiorowości) potwierdza asymetryczność rozkładu. Interpretując te dane można powiedzieć, że *najbardziej aktywni w działalności gospodarczej na terenie gminy Gręboszów, wśród przebadanych 38 respondentów, są ludzie młodzi i w średnim wieku.*

83% badanych osób mieszka na terenie gminy od urodzenia lub przez długi okres. Średnio 30,4 roku. Tylko dwie z nich mieszkały odpowiednio 3 i 4 lata, pozostali (12%) nie krócej niż 8 lat. Można więc sądzić, że *badani mieszkańcy mieli dobrą wiedzę na temat problemów społecznych dotyczących ich gminy oraz samorządu lokalnego.* Społeczność lokalna, której byli i są członkami, stanowi dla nich ważny obszar aktywności i kształtuje ich opinie oraz poglądy na temat warunków życia, a także możliwości zaspokajania potrzeb. Pozwala to zakwalifikować ich do kategorii kompetentnych informatorów w dziedzinie ocen sprawności funkcjonowania „władzy gminnej”. Oceny te są tym bardziej wartościowe, że odnoszą się nie tylko do współczesności, ale powstają w kontekście zachodzących zmian w długim czasie.

OCENA WPŁYWU RESPONDENTÓW NA DZIAŁALNOŚĆ ORGANÓW SAMORZĄDOWYCH – FAKTY I OPINIE (WYBRANE FRAGMENTY WYNIKÓW BADANIA ANKIETOWEGO)

Operacjonalizacja problemów badawczych polegała na sformułowaniu pytań wskaźnikowych do wyjaśnienia następujących problemów badawczych: *jak osoby badane oceniają swój wpływ na funkcjonowanie samorządu lokalnego? Jak respondenci postrzegają działalność Urzędu Gminy, wójta i rady gminy. A także jak sprawnie zarządzać gminą przy ograniczonych zasobach ludzkich, materialnych i finansowych wobec nowych zadań i rosnących oczekiwań mieszkańców?*

Chodziło tu o odtworzenie stanu zbiorowej świadomości uczestników badań w kontekście ich zaangażowania w proces zarządzania gminą oraz ocenę samorządu lokalnego poprzez pryzmat jego funkcji zarządczych w gminie.

W celu zweryfikowania wiarygodności badanej grupy mieszkańców gminy Gręboszów, którą tworzyły, wg założeń, osoby prowadzące działalność gospodarczą, poproszono ich o odpowiedź na pytanie: *Jak często bywa Pan(i) w Urzędzie Gminy?* Oto uzyskane odpowiedzi: 1 osoba (2,5% ankietowanych) odpowiedziała *raz w roku*, 23 osoby (60,5%) – *kilka razy w roku*, 9 osób (24%) – *raz w miesiącu*, 5 osób (13%) – *kilka razy w miesiącu*. Jak łatwo zauważyć, 37 spośród biorących udział w badaniu ma częste kontakty z samorządem i pracownikami samorządowymi. Zgodnie z postawionym warunkiem są oni wiarygodnym i miarodajnym źródłem informacji na temat funkcjonowania zarówno urzędu, jak i samorządu gminy.

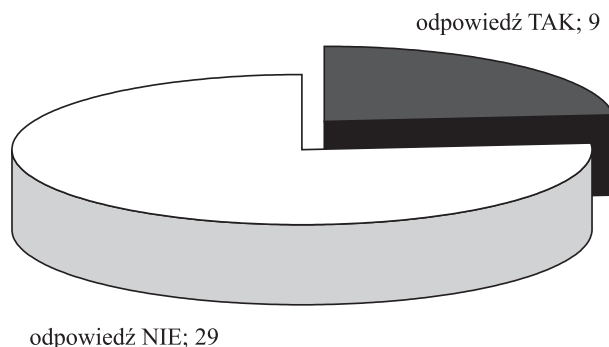
Uznając za ważny problem uczestnictwa respondentów w procesie podejmowania decyzji przez samorząd gminny, postawiono następujące pytanie: *Jak Pan(i) ocenia swój wpływ na decyzje podejmowane przez samorząd gminny?* Rozkład odpowiedzi przedstawia się następująco:

- 1 osoba stwierdziła, że *ma duży wpływ*,
- 4 osoby, *raczej mam wpływ*,
- 6 osób, *trudno powiedzieć*,
- 17 osób odpowiedziało, *raczej nie mam wpływu*,
- 10 osób, *nie mam wpływu*.

Analizując odpowiedzi stwierdzamy, iż tylko 13% badanych uważa, że ma wpływ na decyzje podejmowane przez samorząd gminny. 71% respondentów sądzi, że nie ma wpływu na ten proces. 16% nie potrafi zdecydowanie określić swojego wpływu na decyzje podejmowane przez samorząd gminny.

Z nieco innej perspektywy postrzegamy ten sam problem uczestnictwa respondentów w procesie podejmowania decyzji przez samorząd gminny na podstawie udzielonych odpowiedzi na pytanie: *Czy uczestniczy Pan(i) w pracach*

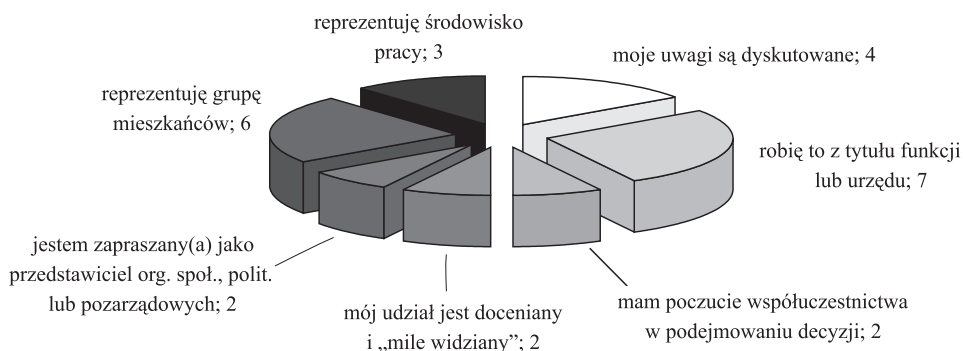
radę gminy. Opracowanie wyników uzyskanych odpowiedzi przedstawiono graficznie na rysunkach 1, 2, 3.

Rys. 1. Czy uczestniczy Pan(i) w pracach rady gminy nawet nie będąc jej członkiem?

Źródło: opracowanie własne.

Co czwarty respondent uczestniczy w pracach rady gminy. Wśród udzielających odpowiedzi na to pytanie znajdowały się osoby uczestniczące w pracach komisji wchodzących w skład rady gminy, uczestniczące w sesjach z tytułu funkcji lub urzędu czy też zapraszane do udziału w pracach rady jako przedstawiciele organizacji politycznych, społecznych lub pozarządowych, albo reprezentujące grupę mieszkańców (patrz rys. 2). Zatem w tej liczbie mieszczą się radni, liderzy ugrupowań politycznych, sołtysi, dyrektorzy szkół, banków, ośrodków zdrowia, prezesi organizacji społecznych i pozarządowych. Z tej licznej grupy należy wykluczyć jedynie dyrektorów szkół i banków, którymi z całą pewnością nie były osoby badane. Możemy to stwierdzić na podstawie doboru badanej grupy mieszkańców gminy Gręboszów. Stąd wniosek, że wśród osób uczestniczących w badaniu znajdowali się przedsiębiorcy będący niejednokrotnie radnymi, sołtysami wsi, prezesami organizacji społecznych i pozarządowych lub kierownikami sprywatyzowanych ośrodków zdrowia. Obserwacja ta wskazuje na aktywność społeczną osób prowadzących działalność gospodarczą, jak również ich zaangażowanie w samorządzie gminnym. Ocena tej aktywności jest niska. Częściowo wynika ona z faktu braku wiedzy respondentów o możliwości uczestniczenia w obradach sesji lub pracach komisji nawet jeśli nie jest się radnym albo też nie było się zaproszonym. Inne przyczyny takiego stanu rzeczy można przeanalizować na podstawie odpowiedzi udzielonych jako uzasadnienie uczestnictwa lub nieuczestniczenia w pracach rady gminy.

Rys. 2. Uzasadnienie odpowiedzi twierdzącej dotyczącej uczestnictwa w pracach rady gminy

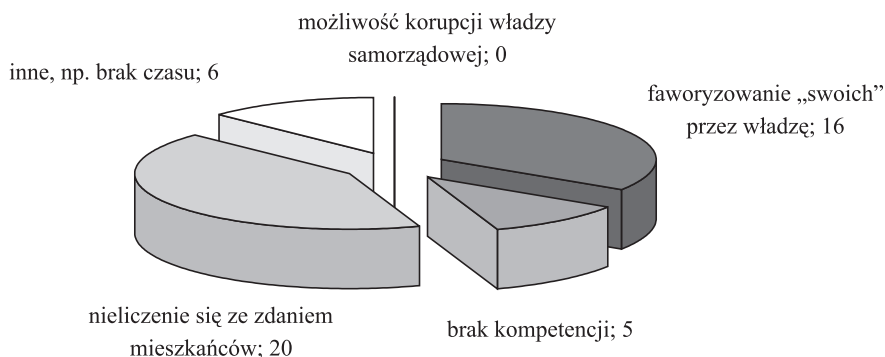
Źródło: opracowanie własne.

Na rys. 2 przedstawiono rozkład uzasadnień dla odpowiedzi twierdzącej: *tak, uczestniczę w pracach rady gminy*. Wprawdzie tylko dziewięcioro spośród badanych udzieliło takiej odpowiedzi, a uzasadnień tej odpowiedzi jest łącznie 26 wariantów, lecz liczba ta wynika z faktu, że istniała możliwość wyboru więcej niż jednego uzasadnienia. Z analizy udzielonych odpowiedzi wynika, że tylko 8% uzasadnień wskazuje na motywację własną: *moje uwagi są dyskutowane, mam poczucie współuczestnictwa w podejmowaniu decyzji, mój udział jest doceniany i <mile widziany>*. W 35% uzasadnieniem uczestnictwa w pracach rady gminy jest *funkcja lub urząd* osób badanych oraz fakt, że są one *zapraszane jako przedstawiciele organizacji społecznych, politycznych lub pozarządowych*.

W 57% udzielonych odpowiedzi jako powód uczestnictwa w pracach rady podano *reprezentowanie grup mieszkańców i środowiska pracy*.

Rys. 3 przedstawia przyczyny nieuczestniczenia respondentów w pracach rady gminy. Łączna liczba odpowiedzi wynosi 47 i przekracza ilość badanych, ale wynika to z możliwości wyboru więcej niż jednego wariantu uzasadnienia.

Żadna z badanych osób nie wskazała *możliwości korupcji władzy samorządowej* jako przyczyny nieangażowania się w prace samorządu. Uzyskany wynik można interpretować dwojako: albo rzeczywiście w samorządzie badanej gminy nie występuje, lub występuje, ale w znikomym zakresie, zjawisko korupcji władzy, albo też występuje, ale wyselekcjonowana grupa społeczna podlegająca badaniom, z uwagi na swoją specyfikę, nie dostrzega tego problemu. Z drugiej strony łącznie 76,5% udzielonych odpowiedzi uznaje *faworyzowanie <swoich> przez władzę* oraz *nieliczenie się ze zdaniem mieszkańców* za główne powody braku aktywnego uczestnictwa w pracach rady gminy. Innymi przyczynami takiego zachowania są: niska ocena swoich kompetencji (10,5% odpowiedzi) oraz brak czasu (13% odpowiedzi).

Rys. 3. Uzasadnienie odpowiedzi przeczącej: „nie uczestniczę w pracach rady gminy, ze względu na:”

Źródło: opracowanie własne.

Z analizy powyższych odpowiedzi wynika, że przedsiębiorcy działający na terenie gminy Gręboszów nie dostrzegają w funkcjonowaniu samorządu lokalnego symptomów korupcji, ale jednocześnie bardzo silnie podkreślają alienację władzy. Te dwa powody są głównymi przyczynami ich braku zaangażowania w pracę rady gminy.

Być może dlatego właśnie, udzielając odpowiedzi na pytanie: *W jaki sposób Pan(i) angażuje się w pracę samorządu gminy?*, 34 spośród 38 badanych wybrało odpowiedź *przekazuję swoje opinie radnym lub wójtowi przy innych okazjach*, interpretowaną jako kontakt nieformalny, nieoficjalny, półprywatny czy wreszcie bardzo osobisty w trakcie różnego rodzaju uroczystości świeckich i kościelnych: na spotkaniach z mieszkańcami, bądź podczas gościny na ślubie, imieninach, komunii itp. Pozostałe warianty uzyskały odpowiednio: 9 osób *uczestniczy w sesjach rady i posiedzeniach komisji*, 6 osób *występuje z oficjalnymi pismami do rady lub wójta*, a 4 wskazało na inne formy np.: *za pośrednictwem osób trzecich niebędących radnymi, takimi jak: dyrektor szkoły, ksiądz, kierownik ośrodka zdrowia*. Łączna liczba udzielonych odpowiedzi przekracza liczbę respondentów, ponieważ istniała możliwość wyboru więcej niż jednego wariantu odpowiedzi.

Uzyskane odpowiedzi pozwalają postawić tezę o bardzo ważnej pozycji osoby wójta w strukturze władzy samorządowej. Istnieje wśród osób badanych przekonanie o dużej skuteczności i efektywności rozwiązywania problemów poprzez kontakt osobisty z wójtem gminy. Przy czym, na co należy zwrócić uwagę, kontakt ten nie zawsze musi mieć charakter sformalizowany.

Pytaniem niejako weryfikującym szczerłość respondentów oraz ich zaangażowanie w procesy decyzyjne, w kontekście zarządzania gminą, było: *Czy Pan(i) interweniował(a) u wójta lub rady gminy w sprawie osobistej lub dotyczą-*

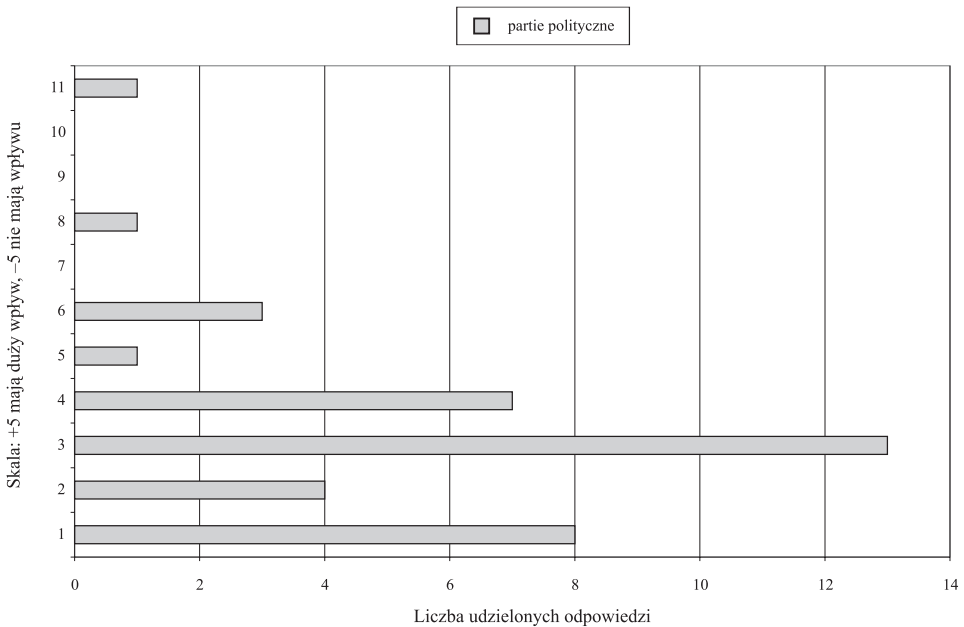
cej grupy społecznej czy środowiska zawodowego? Odpowiedzi twierdzących udzieliło 17 osób. Wśród nich 4 uznały, że wynik tej interwencji zaspokajał ich oczekiwania całkowicie, 11 częściowo, a 2 osoby wcale nie uzyskały zaspokojenia swoich oczekiwań. Respondenci niesformalizowane kontakty z radnymi i wójtem nie traktują jako *interwencję*. Podczas gdy 34 osoby stwierdziły, że *przekazywały swoje opinie radnym lub wójtowi przy innych okazjach*, tylko 17 przyznaje się, że interweniowało bezpośrednio u wójta lub rady gminy. Świadczy to o swoistym dualizmie w pojmowaniu kontaktów z samorządem. Raz oficjalnym, do którego nie zawsze jest dobrze się przyznać, innym razem prywatnym, o którym mówić w środowisku wsi jest „w dobrym tonie”.

Ciekawie przedstawia się problem postrzegania przez osoby badane wpływu różnych instytucji, organizacji, grup społecznych, spółek i przedsiębiorstw na zarządzanie gminą. W przeprowadzonym badaniu ankietowym zastosowano następującą skalę ocen, dotyczącą powyższego problemu: 0 – trudno powiedzieć; dla wartości +1 do +5 – mają wpływ według następujących rang: 1- raczej mają wpływ, 2 – mają średni wpływ, 3 – mają wpływ, 4 – mają duży wpływ, 5 – mają bardzo duży wpływ; dla wartości –1 do –5 – nie mają wpływu, przy czym wartość –5 oznacza brak jakiegokolwiek wpływu na zarządzanie gminą.

Tylko trzy osoby nie mają zdania na temat wpływu partii politycznych na zarządzanie gminą, zaś dwie nie wiążą działalności partii politycznych z samorządem. Pozostali (33 osoby) uważają, że w gminie Gręboszów partie polityczne mają wpływ na zarządzanie gminą. Oceny te kształtują się na poziomie od raczej mają wpływ (1 osoba) i mają średni wpływ (7 osób), poprzez mają wpływ (13 osób) i mają duży wpływ (4 osoby), aż do mają bardzo duży wpływ (8 osób). Na tej podstawie można wnioskować o upolitycznieniu samorządu gminnego Gręboszowa. Graficzny rozkład odpowiedzi na pytanie: *Jak ocenia Pan(i) wpływ partii politycznych na zarządzanie gminą* przedstawiono na rys.4.

Podobnie rzecz się ma w odniesieniu do oceny wpływu stowarzyszeń i związków, w szeroko pojętym znaczeniu ich definicji, na zarządzanie w badanej gminie. Zauważyć jednak należy fakt, że trzynastu respondentom trudno było określić, czy zjawisko takie w ogóle występuje, zaś czworo innych twierdzi, że organizacje te, w różnym stopniu nasilenia, nie mają wpływu na funkcjonowanie samorządu lokalnego w obszarze zarządzania. Pozostali zaś, 21 osób, widzą powiązania pomiędzy działalnością stowarzyszeń i związków a zarządzaniem gminą.

Zdecydowana większość biorących udział w badaniu ankietowym (32 osoby) uważa, że organizacje społeczne (np. OSP) mają wpływ na tę sferę działalności samorządu, a dziewiętnastu spośród nich ocenia ten wpływ jako duży i bardzo duży. Wynik taki jest zgodny z tezą, że *w środowiskach wiejskich istnieje silna tradycja ścisłych powiązań i wzajemnych zależności pomiędzy samorządem a organizacjami społecznymi*.

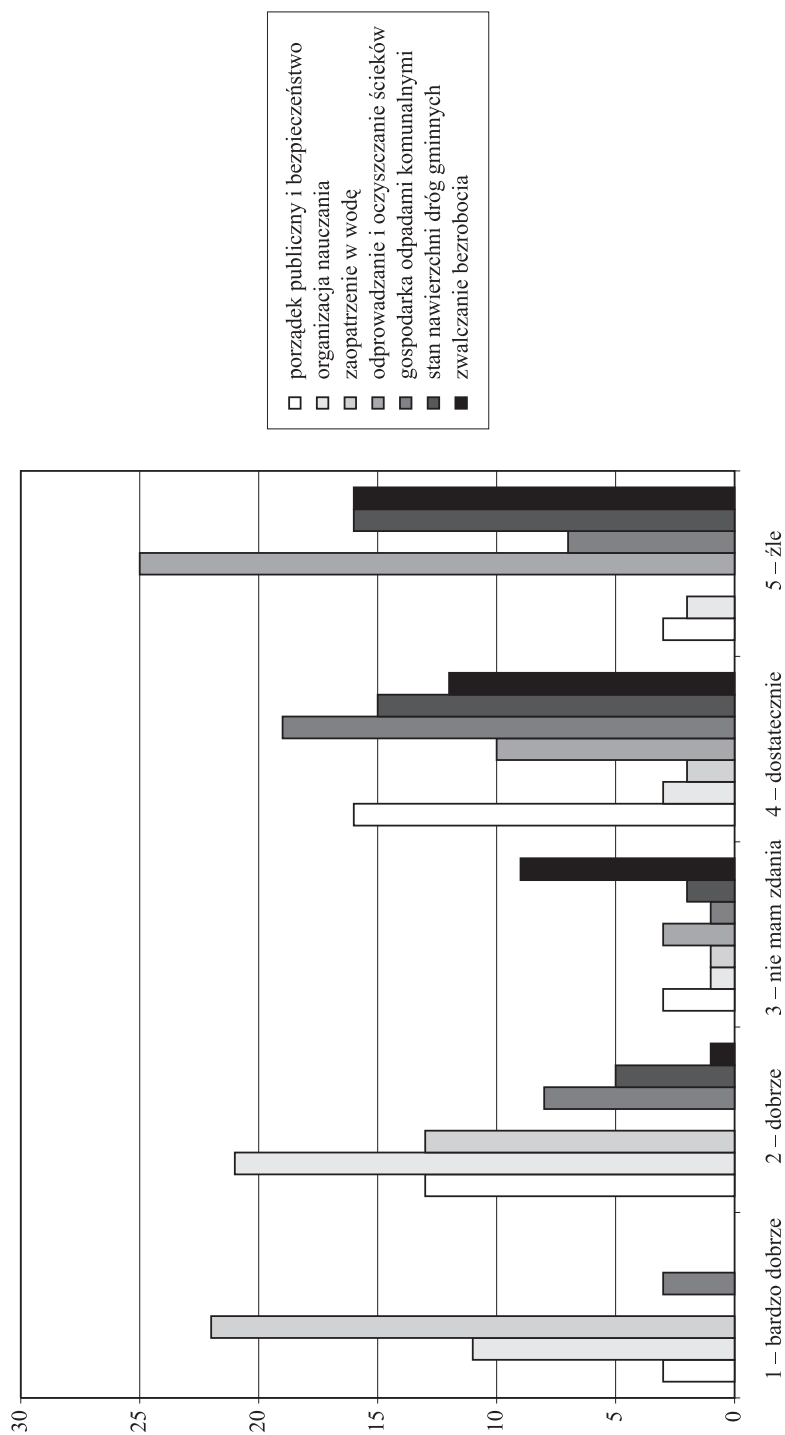

Rys. 4. Ocena wpływu partii politycznych na zarządzanie gminą

Źródło: opracowanie własne.

Charakter tej szczególnej organizacji, jaką jest OSP, jej długoletnie tradycje oraz często fakt pełnienia różnych funkcji w jej strukturach przez członków samorządu generuje interakcje, które mają duży wpływ na procedurę i tryb podejmowanych decyzji w obszarze zarządzania gminą.

Swoistym podsumowaniem ocen sprawności funkcjonowania samorządu gminy Gręboszów były opinie respondentów wyrażone w odpowiedziach na pytanie: *Jak Pan(i) postrzega działanie samorządu gminnego w zakresie realizacji następujących oczekiwań mieszkańców...* Pytania dotyczyły 21 dziedzin aktywności samorządu, między innymi takich jak: porządek publiczny i bezpieczeństwo, organizacja nauczania, zaopatrzenie w wodę, odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarka odpadami komunalnymi, stan nawierzchni dróg gminnych, zwalczanie bezrobocia, aktywizacja zawodowa środowiska wsi, opieka społeczna i pomoc socjalna, prace interwencyjne i roboty publiczne, pomoc i doradztwo przy podejmowaniu działalności gospodarczej, przepływ informacji o pracach rady, planowanie i strategia rozwoju gminy, pomoc i ulgi podatkowe dla podmiotów gospodarczych, pozyskiwanie potencjalnych inwestorów, kultura, ochrona zdrowia czy wreszcie promocja gminy. Podobnie jak ocenia się wyniki osiągnięte w procesie nauczania, uczestnicy badania mieli przyporządkowywać wartości od bardzo dobrej przez dobrą, dostateczną do złej (nie-

Skala

Rys. 5. Ocena działania samorządu gminy Gręboszów

Źródło: opracowanie własne.

dostatecznej). Ponieważ nie we wszystkich zagadnieniach przedstawionych do oceny respondenci mogli posiadać wyrobioną opinię, dodatkowo zastosowano wariant *nie mam zdania*.

Najlepiej zostały ocenione w gminie Gręboszów zaopatrzenie w wodę – 35 ocen bdb. i organizacja nauczania – 32 oceny bdb. oraz kultura – łącznie 34 oceny bdb. i db., a także ochrona zdrowia – 36 ocen bdb. i db. Porządek publiczny i bezpieczeństwo uzyskał równą ilość ocen bdb. i db. – razem 16 oraz dst. – również 16. Troje przedsiębiorców nie ma zdania na temat porządku publicznego i bezpieczeństwa w gminie. 25 osób źle ocenia odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, a 10 na – dst.

Gospodarkę odpadami jako dst. ocenia 19 osób, bdb. i db. łącznie 9 osób, a 7 jako złą. Po 16 osób postrzega stan nawierzchni dróg gminnych i zwalczanie bezrobocia jako złe. 15 osób ocenia drogi na dst., a 5 na db. Co ciekawe, 2 osoby nie mają na ten temat zdania. 12 respondentów uważa, że samorząd jest aktywny w dziedzinie zwalczania bezrobocia na dst., jedna stawia db., a 9 nie ma zdania, zaś 16 uznaje te wysiłki za niewystarczające.

Jednak wiele jest jeszcze w gminie do zrobienia. Szczególnie wymagającymi działaniami są: kanalizacja gminy, poprawa stanu nawierzchni dróg gminnych, zwalczanie bezrobocia, pomoc i ulgi podatkowe dla podmiotów działających na terenie gminy, pozyskiwanie potencjalnych inwestorów zewnętrznych i wewnętrznych oraz w zakresie przepływu informacji o pracach rady i promocji gminy.

Innym sposobem weryfikacji funkcjonowania samorządu w gminie Gręboszów były odpowiedzi udzielane na pytanie o korzystanie z pomocy radnego w rozwiązywaniu trudnych problemów. 21 uczestników badania nie korzystało z takiej pomocy. Spośród 17 osób korzystających z niej, co stanowi 45% respondentów, tylko 3 były całkowicie zadowolone z osiągniętego efektu, 4 częściowo, 1 sądzi, że pomoc radnego pozostawała bez wpływu na rozwiązanie problemu, ale aż 9 nie umie określić jej skutku. O ile należy podkreślić duże zaangażowanie radnych w tego typu działalność, o tyle ocena jej efektów pozostawia wiele do życzenia.

Zastanawiający dla mnie był fakt licznych interwencji, zarówno kontaktów formalnych, jak i tych niesformalizowanych, badanych mieszkańców gminy Gręboszów bezpośrednio do wójta oraz niezbyt wielkie zaangażowanie w rozwiązywanie problemów samych radnych. Czy tylko dlatego, że wójt ma władzę? Zapewne tak. Lecz czy wybór ten nie jest związany z występującą wśród badanych niską oceną poziomu kompetencji radnych, a także ich słabym rozeznaniem na temat umocowania prawnego rady i samej gminy jako jednostki samorządu terytorialnego? Poziom umiejętności radnych jako potencjalnych „załatwiaczy” jest niski. Aby zweryfikować ten pogląd, przeprowadziłem badanie kompetencji radnych rady gminy w Gręboszowie przy pomocy testu.

Test wiedzy o samorządzie gminnym dla radnych został przeprowadzony w czasie obrad sesji rady gminy Gręboszów. Uczestniczyły w nim 4 panie i 11 panów radnych. Jeden radny ma mniej niż 25 lat, dwoje radnych mieści się w przedziale wiekowym 25–35 lat, troje 36–45 lat, siedmioro 46–55 lat i dwóch radnych 56–65 lat. 3 osoby mają wykształcenie wyższe, 5 średnie, a 7 zasadnicze zawodowe. Większość z nich (11) pełni funkcję radnego więcej niż jedną kadencję. W teście postawiono 31 pytań dotyczących funkcjonowania rady gminy, jej umocowania prawnego, kompetencji organów gminy oraz RIO¹. W rozwiązaniu należało wybrać spośród 10 wariantów właściwy i przyporządkować go odpowiednim jego kompetencjom. Żaden z badanych nie uzyskał 100% zgodności, nie było też osoby, która odpowiedziałaby źle na wszystkie pytania. Jedna osoba uzyskała 25 poprawnych odpowiedzi, dwie po 21 punktów, jedna 14, jedna 12 i dwie po 9. Niewiele ponad połowa, 8 osób, odpowiedziała poprawnie na 16, a więc na niewiele ponad połowę pytań. Test zawierał dwa pytania sprawdzające: *Kto odpowiada za wprowadzenie podatku od posiadania roweru* oraz *Kto odpowiada za ustalenie wysokości opłat za gaz?* Prawidłową odpowiedzią był brak odpowiedzi, gdyż żaden ze wskazanych wariantów nie był zgodny z prawdą. Jednak większość radnych popełniała błąd i wskazywała w pierwszym przypadku *radę gminy* (14 radnych), w drugim natomiast odpowiedzi były zróżnicowane: od *rady gminy* (5 radnych), poprzez *Urząd Gminy* (4 radnych), aż do *Regionalnej Izby Obrachunkowej czy wójta* (po 2 osoby). Łącznie i na to „podchwytliwe” pytanie złej odpowiedzi udzieliło 13 spośród 15 radnych.

Uzyskane wyniki świadczą o:

- niskim poziomie wiedzy na temat kompetencji rady gminy,
- nieznaności ustawy o samorządzie gminnym,
- braku znajomości regulaminu rady gminy i statutu gminy,
- nieumiejętności logicznego rozumowania.

Potwierdza to słuszność tezy o specyfice funkcjonowania samorządu lokalnego, jak również wskazuje na konieczność organizacji szkoleń dla radnych i pracowników samorządowych.

PODSUMOWANIE

Moje hipotezy zostały zweryfikowane pozytywnie. Z szerszych badań wynikało, że wpływ mieszkańców na samorząd terytorialny jest niewielki i ogranicza się głównie do aktywności w okresie wyborów. Opracowane wyniki badań

¹ Regionalna Izba Obrachunkowa pełniąc funkcje kontrolne i opiniotwórcze w zakresie przygotowania, uchwalania i realizacji budżetu gminy.

ankietowych pokazują zgoła odmienny obraz rzeczywistości. Elity gospodarcze są jednocześnie silnymi elitami wpływu na samorząd terytorialny, przy czym wpływ ten realizuje się głównie przez liczne kontakty nieformalne i w znacznej mierze poza siedzibą urzędu. Drugim silnym ośrodkiem wywierającym wpływ na funkcje zarządcze samorządu w środowisku wiejskim są organizacje społeczne, których członkowie wykonują jednocześnie mandat radnego lub są pracownikami samorządowymi. Modelowym przykładem takiej organizacji jest Ochotnicza Straż Pożarna. Zakres, siłę, mechanizmy i skuteczność tego oddziaływania zarówno w przypadku elit gospodarczych, jak i organizacji, warto by ustalić. Lecz jest to problem do osobnych, dogłębnych badań. Ich wyniki pozwolą być może dokładniej poznać i zrozumieć specyfikę wzajemnych interakcji różnych podmiotów działających w terenach wiejskich oraz ich rzeczywisty wpływ na funkcjonowanie samorządu terytorialnego.

LITERATURA

- Aczel Amir D., *Statystyka w zarządzaniu. Pełny wykład*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Bielecka A., *Statystyka w zarządzaniu. Opis statystyczny*, Wydawnictwo WSPiZ im. L. Koźmińskiego, Warszawa 2001.
- Forsyth P., *Projekty i sprawozdania*, Wydawnictwo Samorządowe FRDL, Warszawa 1998.
- Konecki K., *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Kostera M., *Antropologia organizacji. Metodologia badań terenowych*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2003.
- Lutosiński Ł., *Studium przypadku jako metoda badawcza. Dylematy metodologii i praktyki*, [w:] „Master of Business Administration” 2/2005.

Economic Elites as Elites of Influence at the Territorial Self-Government of Gręboszów. The Report of Territorial Research in Gręboszów Community

Summary

This paper concerns on the problem of how local community impacts on local authorities of one of territorial self-government in Małopolska. There was verified hypothesis that local economic elites are the main social category which is joint with strong ties with local authorities. Contacts are maintained both on the level of informal and institutional

relations. Additionally a part of businessmen occupies position of members of the Council of Community (Rada Gminy). It gives them additional possibilities of making the local policy. Especially very intensive relations are conducted by businessmen with the Mayor of Community Office (Wójt Gminy) who has got in his hands the instruments of the executive power.